

DOZHATÓ VILÁGVÉGE, Swierkiewicz Róberttől az AMI SZEMÉLYES ÉS AMI SZENT, Prutkay Pétertől, Újházi Pétertől több ilyen kompozíció. Ezek a tárgyak egyben a gyűjtemény paradigmái: különböző tárgyakból összeállított egységes világok.

A madártojástól a HORDOZHATÓ VILÁGVÉGÉ-ig – a kör bezárul, a tárgyak a gyűjteményben, egymás mellé kerülve nemcsak önmagukat képviselik, hanem egymással is kommunikálnak, egymás jelentését értelmezik, kiegészítik, megváltoztatják. A tárgyaknak ezt a gyűjteményen belüli kommunikációját, annak különböző lehetőségeit is mutatták a már többször említett gyűjteménykiállítások.

Vorósváry egy új műfajt is kialakított, amely szintén hozzájárul a gyűjtemény eme belső kommunikációjához: ez a paszpartu (és keret) mint művészet, amelyet Frank János az egyik katalógus-előszóban Passe-p Artnak nevezett el, jelezvén, hogy itt nem a szokásos egyenruha-paszparturól van szó. A gyűjtő személyes, szeretetteljes kapcsolata, bensőséges párbeszéde a művekkel hozza magával, hogy mindegyik műnek méltó keretet akar adni, olyat, amely hangsúlyozza a mű belső világát, karakterét. De hogy mi ez a karakter, arra nincs objektív mérce, ezért a paszpartu és a keret maga is jelentésmódosító szerepet kap, azaz része a munkák közötti körkörös kommunikációnak. Így bizonyos jelentéseket folerósi, másokat elfed, ikonná léptet elő egy század eleji ex librist, oltárrá egy kis szekrénykét, hangsúlyozza Gross-Bettelheim Jolán egyes rajzainak szatirikus vagy éppen nőies jellegét, hogy csak néhány, a kiállításokon is látott példát mondjak. És így, ebben a körkörös kommunikációban együtt alkotják azt a személyes univerzumot, amelyet Vorósváry-gyűjteménynek nevezünk.

Amely azonban több mint személyes. Mert ez a gyűjtemény megkérdőjelezi a gyűjtésről, a műgyűjteményekről alkotott és a művészeti élet által is hitelesített képünket. Ez a gyűjtemény a XVI. századi, múzeum előtti gyűjteményekre, a királyi, főúri, polgári *Kunstkam-merekre*, *Wunderkammerekre* emlékeztet, azokra, amelyekben együtt voltak nemcsak a művészeti, iparművészeti tárgyak és egyéb ember alkotta ritkaságok, hanem a tudomány műszerei, sőt természeti tárgyak is, ásványok, növények, kitömött állatok. A natu-

rális és az artíficium együtt alkotta a múzeumot, az akkori ember univerzumának bemutatóhelyét.

Mint minden olyan téma, amely valamely régen volt, de ma már elveszett teljességről tanúskodik, a múzeum előtti múzeum témája is aktuálissá vált napjainkban; az utóbbi években több nagy nemzetközi kiállítás tárgya volt.

Az 1986-os Velencei Biennále és az 1987-es bécsi nagy manierista kiállítás egy részlegét teljesen ennek a témának szentelte, a PRAG UM 1600 című kiállítás pedig teljes egészében ezzel foglalkozott: II. Rudolf gyűjteményeit, műgyűjtői tevékenységét rekonstruálta. Vorósváry gyűjteménye tehát ilyen szempontból is a személyesnél tágabb dimenziót kap, amennyiben a téma aktualitásától függetlenül, de annak szellemében építi személyes univerzumát.

A gyűjtemény további léte és nyilvánossá tétele érdekében Vorósváry 1990-ben a gyűjteményt alapítványná nyilvánította ELSŐ MAGYAR LÁTVÁNYTÁR néven, a Veszprém megyei Diszel község székhellyel. Ezzel a gyűjtemény történetének új szakasza kezdődik.

Simon Zsuzsanna

PORMACSKÁK

Temesi Ferenc: A szív bőjtje
Pannon, 1991. 290 oldal, 120 Ft

Honjaim, ettől a salátától padlót fogtam: itészi közérzetem ilyesformán sóhajthatnám világra – a szerző modorában.

Temesi Ferenc negyedik könyvének sejtelenesen taoista címe a befelé figyelésre, a figyelem összpontosítására utal: mottója szerint „akkor a lélek üres lesz, és megragadja a valóságot [...] ez az üresség a szív bőjtje”. (A cím meglehetősen emlékeztet A SZÍV SEGÉDIGÉIRE. Formás kis dolgozat készülhetne az Esterházy- és Temesi-művek párhuzamairól.)

A kötet műfajilag egy kissé *esztrádos*. Van benne novella, kiállítás megnyitó, keresztretjvény (!), vitacikk, tárca és levélgyűjtemény. Első olvasásra nem is könnyű rájönni, hogy

az írásokat mi fűzhetü egybe, mi indokolja a műfajlag és tematikailag elegyes (de sajnos nem Mindenés) gyűjteményt.

A materiális ok az lehetett, hogy a könyv magvát képező tárcák még a levelekkel együtt sem tettek ki üzennegy ívet; másrészt e zsenge novellák POR-történeti előzményekként szolgálnak, s mivel megemlíttetnek néhány levélben is, a figyelmes szerkesztés melléjük helyezi; harmadsorban pedig a szerző különösképp kedveli a mozaikszerű poétikai megoldásokat.

A kötet legérdekesebb tömbje az a tárca-sorozat, mely SZAVAK A SZÁRÍTÓBÓL rovatcímmel az *Élet és Irodalomban* jelent meg. Izgalmassá keletkezésük időpontja – az 1989. augusztus és 1990. december közötti időszak – és az a személyesség teszi, amellyel a magánember s közíró a reményteli, mozgalmas időszakot megéli.

Hogy szerzőnk mit tart fontosnak, min dühög vagy minek örül ekkoriban, az világnézetéből, személyiségéből fakad. Az egybegyűjtött darabok azonban másról is árulkodnak kiütőjük véleményén kívül. Ezen tárcák némelyike olyan, mint legtöbb kortársunké: *lapos*. A Szótáríró irálya itt sokszor bosszantóan nyegle, pongyola, pacuha. Ami nem keverendő össze a könnyedséggel, mint ahogy az „*olyan biztos, mint a tuti*”-féle jópofáskodások sem minősülnek szellemes eleganciának. Van még mit tanulnunk Kosztolányitól...

A botránykővé lett ciklust nem Temesi Ferenc írta, ő csak címzettjük volt. Azokról a levelekről van szó, amiket pályatársaitól, jelenlegi és volt barátaitól kapott, s amelyek az *És-beli* közzétételük után olyan nagy port kavartak. „*Megsértődnie annak kéne, aki kimaradt belőle*” – szól a magyarázatként odabiggyesztett utószó. Hát nem így történt. Az egykori levelezőtársak tiltakoztak az ellen, hogy magánleveleik s -életük ekképp kerüljön a nyilvánosság elé.

A módszer ugyan erkölcsileg kifogásolható, viszont kiválóan alkalmas embertársaink összeugrasztására, lejáratására. Kiderül, hogy kinek mi a véleménye a másiktól, ki iszik sokat, ki még többet, s ki szed rá még nyugtatót is. (Csalog Zsolt válaszul házi szemétét borította ki és vizsgálta meg szociológiai alapossggal, művét Temesinek ajánlva: *Magyar Napló*, 1991. június 14.)

Ugyanilyen kétes a válogatás tendenciája is: igaz, bekerült néhány, a címzettet bíráló dörgedelem is (finom megfigyelések találhatók bennük), de a levelek többsége a POR-hoz gratulál; a mű az idézetek szerint *nagyszerű, leleményes, világirodalmi méreteiben páratlan vállalkozás, szenzációs, mély, nagyívű és magyar, remekmű, zseniális*. Szegény Ottlik levelei is itt díszelnek, pedig ő nem is dicsóti, csak udvariasan megköszöni a két küldeményt.

Félreérettés ne essék: nem a POR-ról van baj. Írója bizonyította, hogy van mondanivalója a világról, s ezt kivételes nyelvi erővel képes megszólaltatni. Nincs hát szüksége arra a magánmitológiára s állandó öngazolásra, ami már a POR-történeti műhelynapló, a 3. KÖNYV idején kezdett aggasztóvá válni.

Legkevésbé sem zavar, hogy Temesi, úgy mond, mindig csak önmagáról ír. Jó néhány író akad, aki Temesi Ferencsel ellentétben sohasem élt meg vélt vagy valós poklokot, mégis ábrázolásukra törekszik. Nem is mindig sikerül nekik. Temesi viszont dús élményanyaga és képességei birtokában legtöbbször kapásból, könnyedén – kihagyja a ziccet. Arról, ami valóban fontos számára, ami igazán fáj, nem vagy csak sokadik nekifutásra képes beszélni.

Jó példa erre a címadó kispróza alkotás, amelyben ember és kutya váltott monológjából derül ki kapcsolatuk története. (Az író, amint elképzeli, miképpen látja őt egy – taoista – kutya...) A történet *hállertében* pedig, mintegy mellékesen, tönkremegy egy házasság. Mindez nem intézhető el néhány „porlódi” hasonlattal, miszerint „*a beton olyan, mint a feleség: nem változik, és marad*”, vagy „*a lánc olyan a kutyanak, mint a feleség a férfinak*”.

Hiába hirdeti az egyik ciklus: MEGNYÍLOK ÉN, az ígért vallomásra, a harminchárom négyzetméteres lakótérbe (*Szárúó*) passzírozott lélek s test sorsának feltárulkozására hiába várunk. Megdöbbentő, hogy a szerző miként megy el legfőbb témája, a saját élete mellett.

Most azonban új regényen dolgozik. Remélem, sikerül vele *Hidal* vernie a szakadék fölé. Mert mi tagadás, ez a könyv, hogy saját novellájával jellemezzem, olyan TÖRTÉNET, MELY SEHOGY SEM TETSZETT K.-NAK.